

Par Valsts prezidenta Saeimai otrreizējai caurlūkošanai nodoto grozījumu Darba likumā (68.pantā)

	Valsts prezidenta v2018.gada 9.novembra vēstulē nr. 417 paustais	LDDK argumenti
1.	Darba koplīgumā vai darba līgumā var noteikt lielāku piemaksu par virsstundu darbu vai darbu svētku dienā. (1.lpp.)	<p>Minētais darba tiesību princips saglabājās arī attiecībā uz ģenerālvienošanos.</p> <p>Saskaņā ar starptautiskiem darba tiesību principiem un arī Latvijas normatīvajiem aktiem darba attiecību regulējumā spēkā vienmēr ir darba ņēmējiem labvēlīgākas normas, proti, ja uzņēmuma koplīgumā ir iekļauti labvēlīgāki nosacījumi, nekā nozaru koplīgumā (ģenerālvienošānās), tad spēkā ir labvēlīgākās koplīguma normas un koplīgums darba devējam nav jāpasliktina. Tas pats attiecas uz darba līgumu, uzņēmumu koplīgumu vai nozaru koplīgumu (ģenerālvienošanos) tiesisko mijiedarbību.</p> <p>Iepriekš minēto tiesību principu apstiprina, piemēram, Darba likuma 20.panta otrā daļa, kas nosaka, ka darba līgumā darbinieks un darba devējs var atkāpties no darba koplīguma noteikumiem tikai tad, ja attiecīgie darba līguma noteikumi darbiniekam ir labvēlīgāki.</p> <p>Savukārt, ja uzņēmuma koplīgums paredz nelabvēlīgākas normas, nekā vispārīsaistošās nozaru koplīguma (ģenerālvienošānās) normas, tad piemēro pēdējās.</p>
2.	Visus darbiniekus un darba devējus regulējošā likumā [Darba likumā] nevajadzētu paredzēt regulējumu atsevišķai nozarei. (3.lpp.)	Darba likums, tā 68.pants un Ekonomikas ministrijas sagatavotais grozījums Darba likumā attiecībā uz ģenerālvienošānās un virsstundu apmaksu attiecas uz visām, nevis kādu konkrētu nozari.
3.	Saeimas pieņemtais grozījums Darba likumā vērtējams kā fragmentārs un nepietiekami izstrādāts. Likums neparedz kritērijus vai vadlīnijas, pie kādiem nosacījumiem konstatējama būtiska valsts noteiktās minimālās darba algas vai stundas likmes paaugstināšana nozarē un kā tā piemērojama vai pārskatāma, mainoties valsts noteiktajai minimālajai darba algai vai citiem apstākļiem. (3.-4.lpp.)	<ol style="list-style-type: none"> 1. Ņemot vērā nozaru atšķirības, ir bijis problemātiski noteikt universālu būtiskuma definīciju. Nozares koplīgumu sociālā dialoga ietvaros slēdz darba devēji un darba ņēmēju pārstāvji. Ņemot to vērā likumprojekta redakcija veidota tā kā puses - darba devēji un darba ņēmēju pārstāvji - savstarpēji vienojas par būtiskuma izpratni konkrētā nozares koplīguma (ģenerālvienošānās) kontekstā. Ģenerālvienošānās, pusēm vienojoties, ir pārskatāma jebkurā brīdī arī attiecībā uz tajā ietvertu nozares minimālās algas apmēru, saglabājot nosacījumu, ka nozares minimālajai algai ir jābūt būtiski lielākai, nekā valsts noteiktajai. 2. Par būtisku minimālās algas paaugstinājumu pie virsstundu apmaksas piemaksas vismaz 50% apmērā varētu uzskatīt tādu minimālās algas palielinājumu, kas ir vismaz par ~50% lielāka. Samazinot piemaksu par virsstundām vismaz par 50% un būtiski paaugstinot minimālo atalgojumu par 50%, strādājošo īpatsvars, kuri varētu iegūt no būtiska minimālās

		algas paaugstinājuma, teorētiski var sasniegt gandrīz pusi. Skatīt LDDK aprēķinus pielikumā nr.3 2.lpp.
4.	Apkarojot ēnu ekonomiku vienā nozarē, nedrīkstam nelabvēlīgākā situācijā nostādīt citas nozares darba devēju un darbiniekus. (3.lpp.)	Darba likums, tai skaitā tā grozījumi, attiecas uz visām nozarēm.
5.	Rūpējoties par uzņēmēju un darba devēju konkurētspēju un izaugsmi, nedrīkstam otrajā plānā atstāt darbinieku intereses un tiesības. (3.lpp.) Ēnu ekonomikas apkarošanas nolūkos tiek samazināts darbinieku sociālo tiesību apjoms. (3.lpp.)	<p>Ar Ekonomikas ministrijas sagatavoto un 12.Saeimā pieņemto grozījumu Darba likumā darbinieku intereses un tiesības netiek pasliktinātas, bet tiek noteikts, ka tikai pie nosacījuma, ja nozares koplīgumā tiek noteikta būtiski lielāka nozares minimālā alga pretstatā valsts noteiktajai, piemaksa par virsstundu darbu var būt ne mazāka par 50%. Līdz ar to darbinieka pamata darba samaksa nepasliktinās un tā pieaug. Skatīt LDDK aprēķinus pielikums nr.3 2.lpp.</p> <p>Pamattiesību ierobežošana var notikt, ja ar to tiek sasniegts kāds no Satversmes 116.pantā minētajiem leģitīmajiem mērķiem, tai skaitā labklājība.</p> <p>Saskaņā ar CSP datiem (par 2016.gadu) Latvijā virsstundu darbu veic tikai 8-10% strādājošo, kas ir ievērojams mazākums attiecībā pret pārējiem 90% strādājošo. Saskaņā ar EUROSTAT datiem (par 2014.gadu) nostrādāto jeb uzrādīto virsstundu īpatsvars Latvijas tautsaimniecībā nepārsniedz 2%.</p> <p>Virsstundu darbs un samaksa par to nevar būt regulāra darba laika un darba samaksas sastāvdaļa, ņemot vērā darbinieku veselības un darba drošības aspektus. Pašreiz summētā darba laika ietvaros, virsstundu skaits nedrīkst pārsniegt 16 stundas nedēļā.</p> <p>Tāpat saskaņā ar Darba likuma 136.panta otro daļu virsstundu darbs ir pieļaujams, ja darbinieks un darba devējs par to vienojušies rakstveidā.Līdz ar to darbiniekam nav obligāta pienākuma veikt virsstundu darbu (izņemot Darba likuma 136.panta trešajā daļā noteikto force majeure gadījumus).</p> <p>Pretstatā virsstundu apmaksai nozares minimālā alga, kura būs būtiski lielāka par valstī noteikto, būs darbinieku regulārs un prognozējams ienākums.</p> <p>Likumprojekta 68.panta piemērošanās gadījumā strādājošo absolūtā vairākuma intereses prevelē pār atsevišķiem indivīdiem, kuriem teorētiski var samazināties virsstundu piemaksa tādā gadījumā, ja to darba alga jau pašreiz ir lielāka par valstī noteikto minimālo. Līdz ar to tiek sasniegts normas leģitīmais mērķis un samērīgums – pārliecinoša vairākuma labklājības uzlabošana pretstatā atsevišķu indivīdu interesēm gadījumā, ja tiem jau ir tāda pati vai lielāka</p>

		<p>alga kā nozares minimālā un tie regulāri veic virsstundu darbu. Skatīt LDDK aprēķinus pielikuma nr. 3. 3.lpp.</p> <p>No Ekonomikas ministrijas sagatavotās Darba likuma normas izriet, ka, ja uzņēmuma koplīgumā vai darba līgumos jau ir tādi paši vai labvēlīgāki nosacījumi, nekā nozares koplīgumā (ģenerālvienošanās), tad uzņēmums jau ir izpildījis nozaru koplīguma (ģenerālvienošanās) kritērijus un grozījumi uzņēmuma koplīgumā vai darba līgumos juridiski nav nepieciešami.</p>
6.	<p>Privilīgētā situācijā attiecībā uz virsstundu apmaksu tiktu nostādīti tie uzņēmēji, kuri līdz šim nav maksājuši darbaspēka nodokļus pilnā apmērā, jo, uzņēmumi, kuri ir šos nodokļus maksājuši, varētu nespēt nodrošināt minimālās algas paaugstināšanu nozarē, kas ir priekšnoteikums zemākās virsstundu likmes noteikšanai. (3.lpp.)</p> <p>Potenciāli no ēnu ekonomikas iznākušos uzņēmumus nostāja privilīgētā situācijā iepretim tiem uzņēmumiem, kuri jau šobrīd godprātīgi maksā nodokļus un piedalās kopēju sabiedrības vajadzību finansēšanu. (3.lpp).</p>	<p>Nodokļu nomaksa ir jāveic visiem darba devējiem. Ar vispāršaistošajiem nozaru koplīgumiem (ģenerālvienošanās), ēnu ekonomika tiek apkarota kopumā.</p>
7.	<p>Darba spēka izmaksas ietekmē visu uzņēmumu konkurētspēju, tāpēc valstij ar likumu jāgarantē taisnīgas iespējas visiem. (3.lpp.)</p>	<p>Saskaņā ar Eurostat / Baltijas valstu nacionālo biroju datiem personāla izmaksas dažādās nozarēs pēdējos gados ir palielinājušās gan Latvijā, gan Igaunijā un Lietuvā. Latvijā personāla izmaksu īpatsvars būvniecības nozarē atpaliek no abām kaimiņvalstīm, bet ir līdzvērtīgs ar citām kaimiņvalstīm % izteiksmē pret produkcijas vērtību. Skatīt LDDK aprēķinus pielikumā nr. 1.lpp.</p> <p>Arī būvniecības nozare Latvijā personāla izmaksu īpatsvars atpaliek no abām kaimiņvalstīm Lietuvas un Igaunijas. Sagaidāms, ka ietekme uz uzņēmumu starptautisko konkurētspēju būs, bet personāla izmaksu ziņā netiks pasliktināta attiecībā pret kaimiņvalstīm. Skatīt LDDK aprēķinus pielikumā nr.2. ,1.lpp. :</p>
8.	<p>Strīdīgais regulējums skar Satversmes 91. panta pirmajā teikumā un 107.pantā paredzētās pamattiesības. Satversmes 91.panta pirmais teikums paredz, ka visi cilvēki Latvijā ir vienlīdzīgi likuma un tiesas priekšā. Savukārt Satversmes 107.pants aizsargā ikviena darbinieka tiesības</p>	<p>Par Satversmes 91. panta pirmo teikumu (<u>vienlīdzība likuma priekšā jeb vienlīdzības princips</u>):</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Darba likums, tai skaitā tā grozījumi, attiecas uz visām nozarēm; 2. Visiem strādājošiem bez diskriminācijas ir noteiktas tiesības slēgt nozares koplīgumus.

	<p>saņemt veiktajam darbam atbilstošu samaksu, kas nav mazāka par valsts noteikto minimumu. (4.lpp.)</p>	<p>Par Satversmes 107.panta pamattiesībām (tiesības saņemt veiktajam darbam atbilstošu samaksu, kas <u>nav mazāka par valsts noteikto minimumu</u>):</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Tiesības uz minimālo algu Latvijas Satversmes izpratnē ir cilvēktiesību aspekts, taču starptautiskie normatīvie akti darba samaksu neattiecinā uz cilvēktiesībām un saskaņā ar Satversmes 89.pantu valsts atzīst un aizsargā cilvēka pamattiesības saskaņā ar Satversmi, likumiem un Latvijai saistošiem starptautiskajiem līgumiem; 2. Saskaņā ar CSP datiem (par 2016.gadu) Latvijā virsstundu darbu veic tikai 8-10% strādājošo, kas ir ievērojams mazākums attiecībā pret pārējiem 90% strādājošo. Saskaņā ar EUROSTAT datiem (par 2014.gadu) nostrādāto jeb uzrādīto virsstundu īpatsvars Latvijas tautsaimniecībā nepārsniedz 2%. <p>Virsstundu darbs un samaksa par to nevar būt regulāra darba laika un darba samaksas sastāvdaļa, ņemot vērā darbinieku veselības un darba drošības aspektus. Pašreiz, summētā darba laika ietvaros, virsstundu skaits nedrīkst pārsniegt 16 stundas nedēļā.</p> <p>Tāpat saskaņā ar Darba likuma 136.panta otro daļu virsstundu darbs ir pieļaujams, ja darbinieks un darba devējs par to vienojušies rakstveidā. Līdz ar to darbiniekam nav obligāta pienākuma veikt virsstundu darbu (izņemot Darba likuma 136.panta trešajā daļā noteikto force majeure gadījumus).</p> <p>Pretstatā virsstundu apmaksai nozares minimālā alga, kura būs būtiski lielāka par valstī noteikto, būs darbinieku regulārs un prognozējams ienākums.</p> <p>Pamattiesību ierobežošana var notikt, ja ar to tiek sasniegts kāds no Satversmes 116.pantā minētajiem leģitīmajiem mērķiem, tai skaitā labklājība. Turklāt ierobežojumiem ir jābūt samērīgiem.</p> <p>Likumprojekta 68.panta piemērošanās gadījumā strādājošo absolūtā vairākuma intereses prevalē pār atsevišķiem indivīdiem, kuriem teorētiski var samazināties virsstundu piemaksa tādā gadījumā, ja to darba alga jau pašreiz ir lielāka par valstī noteikto minimālo.</p> <p>Līdz ar to tiek sasniegts normas leģitīmais mērķis un samērīgums – pārliecinoša vairākuma labklājības uzlabošana pretstatā atsevišķu indivīdu interesēm gadījumā, ja tiem jau ir tāda pati vai lielāka alga kā nozares minimālā un tie regulāri veic virsstundu darbu. Skatīt LDDK aprēķinus pielikumā nr. 3, 3.lpp.</p>
--	--	---

9.	Strīdīgās normas ietekme galvenokārt vērtēta būvniecības nozarē ar mērķi mazināt ēnu ekonomiku. (4.lpp.)	Ņemot vērā, ka, normas izskatīšanas laikā, būvniecība bija vienīgā nozare, kura varēja nosaukt prognozējamo minimālo algu savā nozarē, EM savus aprēķinus balstīja tieši uz šo nozari.
10.	Regulējums attiecas uz ikvienu tautsaimniecības nozari un var attiekties uz ikvienu darba devēju un darbinieku. Likuma ietekme uz darbinieku sociālajām garantijām un ekonomiskajiem ieguvumiem, ierobežojumu nepieciešamība un citu personu tiesību ierobežošanas samērīguma aspekti citās tautsaimniecības nozarēs nav vērtēti. (4.lpp.)	Likumprojekta 68.panta piemērošanās gadījumā strādājošo absolūtā vairākuma intereses prevalē pār atsevišķiem indivīdiem, kuriem teorētiski var samazināties virsstundu piemaksa tādā gadījumā, ja to darba alga jau pašreiz ir lielāka par valstī noteikto minimālo. Tiek sasniegts normas leģitīmais mērķis un samērīgums – pārliecinoša vairākuma labklājības uzlabošana pretstatā atsevišķu indivīdu interesēm gadījumā, ja tiem jau ir tāda pati vai lielāka alga kā nozares minimālā un tie regulāri veic virsstundu darbu. Skatīt LDDK aprēķinus pielikumā nr.3 , 3.lpp.
11.	Izskatot normu, Saeima nerada iespēju to pilnveidot (5.lpp.)	Saeimas Sociālo un darba lietu komisija uzdeva Saeimas Juridiskajam birojam izveidot darba grupu redakcijas pilnveidei, bet tas netika izdarīts. Neskatoties uz iepriekš minēto, Saeima pēc debatēm atbalstīja Darba likumu grozījumu visos trīs lasījumos.
12.	Jāpārbauda, vai atšķirīgai attieksmei ir leģitīms mērķis un ticis ievērots samērīgums (6.lpp.)	Par leģitīmo mērķi un samērīgumu: Pamattiesību ierobežošana var notikt, ja ar to tiek sasniegts kāds no Satversmes 116.pantā minētajiem leģitīmajiem mērķiem, tai skaitā labklājība. Turklāt ierobežojumiem ir jābūt samērīgiem. Normas mērķis ir leģitīms un vērst uz strādājošo sociālo garantiju uzlabošanu. Šajā gadījumā strādājošo absolūtā vairākuma intereses prevalē pār atsevišķiem indivīdiem, kuriem teorētiski var samazināties virsstundu piemaksa tādā gadījumā, ja to darba alga jau pašreiz ir lielāka par valstī noteikto minimālo. Līdz ar to tiek sasniegts normas leģitīmais mērķis un samērīgums – pārliecinoša vairākuma labklājības uzlabošana pretstatā atsevišķu indivīdu interesēm gadījumā, ja tiem jau ir tāda pati vai lielāka alga kā nozares minimālā un tie regulāri veic virsstundu darbu. Skatīt LDDK aprēķinus pielikumā nr.3., 3.lpp.
13.	Atšķirīgas attieksmes pierādīšanas pienākums ir normas izstrādātājam, Likumprojekta apspriešanas gaita un likuma pieņemšanas izskanējušies argumenti liek secināt, ka šis pienākums nav izpildīts. (7.lpp.) Norma paredz atšķirīgu attieksmi pret darbiniekiem.	Par atšķirīgas attieksmes pamatojumu: Atšķirīga attieksme ir pamatojama, ja 1) līdzekļi ir piemēroti leģitīmajam mērķa sasniegšanai; 2) nav saudzējošāki līdzekļi leģitīmajam mērķa sasniegšanai; 3) vai zaudējumi, kas personai rodas tās pamattiesību ierobežojuma rezultātā, nav lielāks par labumu, ko no šā ierobežojuma gūst sabiedrībā kopumā.

		<p>1) mērķis: veicināt (1) nozaru ģenerālvienošanās slēgšanu – likumprojekts paredz motivāciju nozaru koplīgumiem (ģeneralvienošanās); (2) aizsargāt nozarē nodarbināto tiesiskās intereses un stiprināt sociālās garantijas - likumprojekts paredz šo mērķu sasniegšanu; (3) mazināt ēnu ekonomiku – tāds ir likumprojekta virsmērķis; (4) celt nozares konkurētspēju – konkurētspēja pieaugs ar nosacījumu, kas paredz darba spēka piesaisti ar lielāku atalgojumu un attiecīgi sociālām garantijām.</p> <p>2) Citi iespējami līdzekļi mērķa sasniegšanai: izvēlētais risinājums ir kompromiss, kas panākts ilgstošu sarunu ceļā starp darba devēju un darba ņēmēju pārstāvjiem kopš 2014.gada;</p> <p>3) Zaudējumu – ieguvumu samērīgums: Normas mērķis ir leģitīms un vērst uz strādājošo sociālo garantiju uzlabošanu. Šajā gadījumā strādājošo absolūtā vairākuma intereses prevalē pār atsevišķiem indivīdiem, kuriem teorētiski var samazināties virsstundu piemaksa tādā gadījumā, ja to darba alga jau pašreiz ir lielāka par valstī noteikto minimālo. Līdz ar to tiek sasniegts normas leģitīmais mērķis un samērīgums – pārliecinoša vairākuma labklājības uzlabošana pretstatā atsevišķu indivīdu interesēm gadījumā, ja tiem jau ir tāda pati vai lielāka alga kā nozares minimālā un tie regulāri veic virsstundu darbu.</p> <p>Skatīt LDDK aprēķinus pielikumā nr.3., 3.lpp. .</p>
--	--	---